

Anton Omerza

PREDSTAVI SE VAM

Kasilda Bedenk

Tvoje ime Kasilda (skrajšano Silda) me navaja k misli, da nisi samo Slovenka. Si mogoče dvojezična, z enakovrednim znanjem slovenskega in nemškega jezika?

Po rodu sem Slovenka, rojena slovenskim staršem v Ljubljani. Moje ime pa je špansko, gotskega izvora (sv. Casilda je zavetnica Tole-da). Vendar (žal) nimam nič španske krvi. Ime sem podedovala po mami; do lanskega leta, ko se je po hudi bolezni poslovila od nas, sva bili dve s takim imenom v Sloveniji, sedaj sem verjetno edina. Sem pa zgodnje otroštvo in vse počitnice do konca osnovne šole preživela pri starih starših v Avstriji. Pravzaprav sem se najprej naučila govoriti nemško in šele zatem slovensko. Vse šole pa sem obiskovala v Sloveniji in tudi doma smo govorili le slovensko. Nemško sem govorila z avstrijskimi sorodniki (s starimi starši in stricema), zato ne morem reči, da sem dvojezična, sem pa oba jezika spoznavala in uporabljala vzporedno, kar je prav gotovo prednost, drugače, kot če se tujega jezika učiš samo v šoli. Nemščine se v šoli nisem nikoli učila, le angleščino in francoščino. Kljub temu sem se odločila za študij nemškega in slovenskega jezika na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Čeprav uporabljam oba jezika skoraj enakovredno, je moj materni jezik slovenščina, nemščina pa le prvi tuji jezik.

Kaj to pomeni v tvoji praksi, v primerjavi z nami, ki smo le enojezični?

Dvojezičnost kot kategorija je precej problematičen pojem. Kajti le redkokdo je dvojezičen v pravem pomenu besede – da namreč obvlada oba jezika enakovredno na vseh ravneh in v

vseh registrih. Če odraščáš na dvojezičnem območju ali v dvojezični družini, je navadno en jezik t. i. družinski jezik ali jezik domačega okolja, drugi pa uradni ali šolski, torej tisti, v katerem se učiš v šoli, urejaš uradne zadeve in ga uporabljaš pri komunikaciji s širšim okoljem. Prednost tistih, ki so se tujega jezika naučili v tujejezičnem okolju in v zgodnjem otroštvu, je vsekakor velika, saj poznajo tudi celotno družbeno-kulturno ozadje, imajo razvit občutek za različne slogovne ravni jezika in lažje prenašajo sporočila iz enega jezika v dru-

gega – poleg tega, da imajo pravilnejšo izgovarjavo in intonacijo ter bogatejši besedni zaklad, seveda.

Imaš tudi zaradi tega na fakulteti naziv lektorica za nemški jezik?

Ne. Lektor je eden od visokošolskih učiteljskih nazivov oziroma habilitacija, za katero je treba izpolnjevati nekaj pogojev (predvsem je treba imeti visokošolsko diplomu s tega področja). V naziv lektorja smo imenovani za tri leta (po novem za pet let), nato je treba ponovno prositi za izvolitev in to utemeljiti z aktivnim delom na svojem področju. Na univerzi ni mogoče poučevati ali dobiti delovnega mesta brez ustrezne habilitacije.

Kakšna je torej vsebinska razlika med lektorjem in drugimi nazivi na univerzi: asistent, docent, izredni, redni profesor ipd.?

Docent, izredni in redni profesor so nazivi visokošolskih učiteljev. Za docenta na primer, ki je najnižji od teh nazivov, je treba imeti doktorat in ustrezno bibliografijo za področje habilitiranja (pri ocenjevanju objavljenih del mora doseči 20 točk) ter preverjeno pedagoško dejavnost. Asistent je naziv za visokošolske sodelavce; za prvo izvolitev je dovolj univerzitetna diploma, nadpovprečna uspešnost pri študiju in sposobnost za znanstveno delo. Lektorji so bili z novim zakonom o visokem šolstvu sprejeti med visokošolske učitelje za izvajanje jezikovnega pouka na univerzi. Za prvo izvolitev v naziv lektorja je poleg ustrezne diplome potrebna triletna pedagoška praksa, vsaj tri leta delovanja v ustreznem tujem jezikovnem okolju ter sposobnost za strokovno in pedagoško delo; po novem je treba opraviti še javno preizkusno predavanje. Pri ponovni izvolitvi v naziv je potrebna tudi ustrezna bibliografija.

Večkrat sva sodelovala pri t. i. obrobnem dogajanju: na predstavitvi Poslovnega priročnika za prevajalce na FF, pri predstavitvi dopolnilnega izobraževanja prevajalcev na Andražkem centru Slovenije, pri tvojem nastopu na okrogli mizi prevajalcev v Zagrebu. Kaj v

današnjem času zate osebno pomeni tovrstna dejavnost?

Predvsem ozaveščanje javnosti o zahtevnosti prevajalskega in tolmaškega dela, saj to zahteva zelo vsestransko izobraženega, komunikativno sposobnega, inteligentnega in razgledanega človeka. Težko je sploh omejiti znanja in kompetence, ki jih mora imeti prevajalec ali tolmač, zato je tudi izobraževanje za ta poklic tako mnogoplastno in naporno.

Sedaj si predstojnica* Oddelka za prevajalstvo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Če zmoreš odmisлити organizacijsko-prostorske težave, ki jih imate, kakšen je tvoj poglavitni strokovni izziv? Kako ga vidiš v razpetosti med strokovnimi možnostmi in zahtevami na eni strani ter pričakovanji Bruslja na drugi strani?

Kot predstojnica moram predvsem skrbeti za nemoten potek pedagoškega procesa in strokovno delo oddelka. Letos imamo vpisanih 313 študentov (od 2. do 4. letnika, saj nismo vpisali novih študentov v 1. letnik), pedagoške ure pa izvaja okoli 70 učiteljev (25 jih je zaposlenih na oddelku, drugi so z drugih oddelkov FF ali zunanjih sodelavci). Že za sam »zagon« tega velikega »človeškega stroja« je nujen izreden organizacijski napor. V ustreznih prostorih bi bilo to precej lažje, tako pa se moramo čim bolje znajti. Poleg tega delovni trg v Sloveniji (ministrstva, vlada, gospodarstvo, prevajalske agencije in druge institucije) in v Bruslju (predvsem prevajalski in tolmaški službi pri Evropski komisiji in parlamentu) pričakujejo prvovrstno usposobljene diplomante, ki bodo lahko takoj začeli samostojno delati in prevzeli del izrednega delovnega zalogaja, ki čaka Slovenijo pred pristopom k EU in po njem. V tej razpetosti poskušamo vsi, ki smo soudeleženi pri izobraževanju prevajalcev in tolmačev (učitelji in študenti), prispevati po svojih najboljših močeh, da bo končni izid čim boljši. Kdor ve, v kakšnih razmerah delamo že vsa leta od ustanovitve oddelka, ve tudi, da besedna zveza »po svojih najboljših močeh« ni le fraza. Je krvavo res! Potrebni sta skrajna predanost in potrpežljivost, da oddelke sploh še obstaja in živi. Žal je država, ki bi morala pač poskrbeti za to,

* Kasilda Bedenk je v študijskem letu 2002/2003 zaposlena kot lektorica na Univerzi v Gradcu. (Op. ur.)

da bo imela nekoč vrhunske (ali vsaj dobre) prevajalce in tolmače, nekaj let pozabljala na nas in dovolila, da smo životarili iz leta v leto. Po zaostritvi razmer v študijskem letu 2000/01 so se zadeve končno začele premikati in upamo, da se bodo do začetka naslednjega študijskega leta 2002/03 dokončno uredile. Dolej smo dobili nujno potrebna delovna mesta, s čimer se je rešilo žgoče finančno vprašanje, in finančna sredstva za nakup štirih dodatnih tolmaških kabin. Ostalo je prostorsko vprašanje, saj se še vedno »stiskamo« na 220 m²; poleg predavalnic potrebujemo predvsem kabinete za učitelje ter ustreznejše prostore za tajništvo in knjižnico. Ustrezne službe v Bruslju naš položaj skrbno spremljajo in nam pomagajo s predavatelji in z izobraževanjem naših učiteljev, predvsem učiteljev tolmačenja. Zelo cenijo, da smo uvedli podiplomski specialistični študij konferenčnega tolmačenja; za izvajanje tega smo dobili tudi finančno podporo. Za naslednje študijsko leto smo spet razpisali 100 rednih študijskih mest in 40 izrednih.

Katera je največja ovira pri pridobivanju zunanjih sodelavcev za vaš oddelek, za dodiplomsko stopnjo študija in za podiplomsko, ki ste jo uvedli to šolsko leto?

Oviri sta dve: ker so to strokovnjaki iz prakse z dolgoletnimi prevajalskimi ali tolmaškimi izkušnjami, nimajo ustrezne habilitacije za visokošolskega učitelja ali sodelavca, predvsem pa imajo zelo malo časa, saj se je treba na delo s študenti ustrezno pripraviti in popravljati njihove prevode ali seminarske naloge. Zato smo vsem kolegicam in kolegom, ki so poleg svojega stalnega dela ali zaposlitve pripravljeni posredovati svoje bogate izkušnje tudi našim študentom, zelo hvaležni in le upamo, da bodo z nami še sodelovali.

Če primerjaš svojo generacijo in sedanjo generacijo študentov – v čem je pglavilna razlika med njima?

Težko je psploševati, saj v vsaki generaciji vedno najdeš dobre in slabe študente. No, nekaj splošnih značilnosti vendarle je. Sedanji študenti so prav gotovo bolj razgledani in se pogosto bolje znajdejo, kot smo se mi. Tu se pozna predvsem vpliv medijev in dostopnost informacij. Pogrešam pa pri nekaterih željo po

znanju in voljo do dela. Prehitro so zadovoljni s svojim znanjem ali uspehom, premalo časa so pripravljeni žrtvovati za poglobljanje in širjenje znanja (tudi z bivanjem v tujini, za katerega bi bilo treba včasih zbrati denarce s priložnostnim delom). Nekako ne izkoristijo možnosti, ki jih imajo v tej starosti (časovne in intelektualne), ker jim udobje pogosto pomeni več kot uspeh. Verjetno smo jih starši preveč razvzdili, zato je krivda naša in njihova.

Kako gledaš na projekte vseživljenjskega učenja in na evropsko leto jezikov, saj te mednarodne aktivnosti močno posegajo v razvoj sedanjega izobraževalnega sistema v svetu?

Sintagma vseživljenjsko učenje je prevajalcem in tolmačem zelo domača, saj sta to tipična poklica, pri katerih se nikoli ne nehaš učiti oziroma širiti in poglobljati svojega znanja. Lahko bi celo rekli, da je slab prevajalec tisti, ki se je nehal učiti. Pri tem delu si tega preprosto ne moreš privoščiti. Ena od temeljnih značajskih značilnosti prevajalcev in tolmačev je in mora biti radovednost. Le radoveden človek hlasta po vedno novem znanju, ga sprejema in ohranja. To velja za splošno izobrazbo in za jezikovno znanje. Zato sta projekta vseživljenjsko učenje in evropsko leto jezikov tudi za Slovenijo zelo pomembna. Evropskemu letu jezikov je bilo posvečenih sicer nekaj odmevnih prireditev pri nas, pogrešam pa kakšno konkretno akcijo (npr. uvedbo drugega tujega jezika v osnovno šolo – pa ne le fakultativno). Vseživljenjskemu učenju posvečamo še vse premalo pozornosti in sredstev; projekt bi moral postati res vseživljenjski (o njem bi morali govoriti na vseh ravneh in v vseh okoljih – od osnovne šole do univerze, od najmanjšega podjetja do velikih družb, od občinskih uradov do državnih organov).

Kako gledaš na sodelovanje med izobraževanjem za poklic prevajalca, ki ga izvaja vaš oddelek, in izobraževanjem za prakso, ki ga izvaja OST? V čem sta si nasprotna in v čem se dopolnjujeta?

Nasprotna si nista, saj mi usposabljammo za poklic prevajalca in tolmača, OST pa omogoča spopolnjevanje znanja aktivnim prevajalcem. Pri nas dobijo študenti osnovna znanja in kom-

petence za vstop v poklic, udeleženci seminarjev OST-a pa specializirano dopolnilno znanje na posameznih strokovnih področjih. V tem se ta dva izobraževalna programa dopolnjujeta. Ko bo naš oddelek uspešno preživel vse »otroške bolezni«, bo verjetno lahko tudi sam ponudil podobne krajše izobraževalne vsebine za prevajalce in tolmače v praksi.

Kako majhnost slovenskega jezika in s tem pomanjkanje strokovne literature za prevajalce vpliva na izobraževalni proces na vašem oddelku?

Dovoli, da te popravim: slovenski jezik ni majhen – je velik, zelo velik. Noben jezik ni majhen! Naš problem je samo omejen človeški vir. Imamo premalo strokovnjakov, ki bi lahko pripravili vse številne jezikovne in strokovne priročnike, kakršne imajo na voljo prevajalci v večjih državah. Zato se moramo prevajalci in tolmači pač znajti in se opreti na svoj občutek za jezik, spremljati razvoj jezika in se odločati na podlagi rabe (z ustrezno jezikoslovno utemeljitvijo). Pomanjkanje strokovne literature na sam izobraževalni proces nima posebnega vpliva, saj je to za nas dejstvo, ki ga upoštevamo že od nekdaj. Drugačnih razmer sploh ne poznamo. Morda ima pomanjkanje priročnikov celo to dobro plat, da se naši študenti zelo hitro naučijo samostojno odločati, brskati in iskati po najrazličnejših virih ter razvijejo dober občutek za rabo slovenščine.

Si predstavljaš, kaj se bo na vašem oddelku zgodilo, ko bo Slovenija že vključena v EU in bodo v Bruslju že delovali vsi potrebni slovenski tolmači in prevajalci? Bomo takrat še vedno potrebovali toliko tolmačev in prevajalcev?

Še vedno. Kajti sproti bo treba prevajati vse številne uredbe, direktive, odločbe in priporočila ter druge pravne akte EU (t. i. sekundarne pravne vire), ki jih v Bruslju sprejemajo dan za dnem. Prav tako bo treba prevajati vse naše zakone in uredbe, da bodo v Bruslju lahko preverili, ali njihova navodila upoštevamo. Da ne omenjam vse korespondence, ki bo vsak dan potovala med Ljubljano in Brusljem, gradiva za seje (tu in tam) ter številnih srečanj in pogovorov na vseh ravneh (od občinskih do najvišjih), ki jih bo treba tolmačiti. Dela bo vedno dovolj, delovni trg prevajalcev in tolmačev pa še zlepa ne zasičen.

Kaj svetuješ članicam in članom društva, ki razmišljajo o tem, da bi svoje otroke usmerili v študij prevajalstva in tolmačenja?

Predvsem naj jim realno predstavijo prednosti teh dveh poklicev in drugo, »garaško« plat. Če od vsega začetka veš, kaj lahko pričakuješ in kaj dobiš ter kaj moraš sam vložiti v študij in delo, ni razočaranj in obupa. Če jim bodo dali za popotnico še veselje do dela z besedili ali posredovanja pri sporazumevanju med ljudmi oziroma kulturami, bodo storili zelo veliko. Vse drugo bomo prevzeli mi – Oddelek za prevajalstvo. Prve diplomante sicer pričakujemo šele to pomlad, ampak po prvih odzivih tujih predavateljev (predvsem iz Bruslja) in naših zunanjih sodelavcev oziroma sodelavk (izkušenih prevajalk in tolmačic z ministrstev) lahko povem, da smo na splošno zadovoljni z znanjem naših študentov (seveda je vedno lahko še boljše, ampak čaka jih še vseživljenjsko učenje!). Naš program se izboljšuje iz leta v leto, imamo dober pedagoški kader in če bodo še prostorske razmere boljše, bo študij novim študentom res v veselje.